

Biblioteka
INCUS

TIM *press*

Biblioteka

INCUS

Claude Lévi-Strauss

Svi smo mi kanibali

Naslov izvornika

Nous sommes tous des cannibales

© Editions du Seuil, 2013

Collection La Librairie du XXIe siècle, sous la direction de Maurice Olender

Je remercie Monique Lévi-Strauss qui a accompagné avec autant d'attention que de générosité chaque étape de la publication de ce volume. – M. O.

Les titres des trois chapitres de ce livre sont de Claude Lévi-Strauss; les intertitres sont de l'éditeur.

© za hrvatsko izdanje:

TIM press d.o.o., Zagreb

Tel.: 01 611 97 13; Faks: 01 611 97 14

E-mail: tim.press@tim-press.hr

www.tim-press.hr

Sva prava pridržana

ISBN 978-953-7177-79-9

Ilustracija na koricama: Saturn proždire svog sina/Peter Paul Rubens

Claude Lévi-Strauss

Svi smo mi kanibali

s uvodnim tekstom Pogubljenje Djeda Mraza
i predgovorom Mauricea Olendera

S francuskoga preveo
Rade Kalanj

Zagreb, 2014.

Cet ouvrage, publié dans le cadre du Programme d'aide à la publication «A.G.Matoš», a bénéficié du soutien de l'Institut français de Croatie.

Ova je knjiga, objavljena u okviru Plana pomoći izdavaštvu «A.G.Matoš», ostvarila potporu Francuskog instituta u Hrvatskoj.

Sadržaj

Predgovor (Maurice Olender)	7
Pogubljenje Djeda Mraza 1952.	9
„Sve obratno“	31
Postoji li samo jedan tip razvoja?	37
Problemi društva: obrezivanje i potpomognuta oplodnja	51
Autor predstavlja svoju knjigu	65
Dragulji etnologa	75
Portreti umjetnika	83
Montaigne i Amerika	93
Mitsko mišljenje i znanstveno mišljenje	97
Svi smo mi kanibali	105
Auguste Comte i Italija	113
Varijacije na temu jedne Poussinove slike	123

Ženska seksualnost i podrijetlo društva	131
Mudra pouka kravljeg ludila	139
Povratak majčinskog ujaka	147
Dokaz s pomoću novog mita	155
<i>Corsi e ricorsi</i> . Na Vicovu tragu	161
Izvori	169
Pogovor (Rade Kalanj)	171
O autoru	181

Predgovor

Stranice koje tvore ovu knjigu Claude Lévi-Strauss je napisao skao odgovor na molbu velikoga talijanskog dnevnika *La Repubblica*. Odatle je proizašao neobjavljeni skup od šesnaest tekstova napisanih na francuskom od 1989. do 2000. godine.

Polazeći svaki put od neke aktualne činjenice, Lévi-Strauss se pozabavio nekom od velikih suvremenih rasprava. Bilo da je riječ o epidemiji nazvanoj „kravlje ludilo“, o oblicima kanibalizma (prehrambenog ili terapijskog), o rasnim predrasudama povezanim s obrednim postupcima (obrezivanju ženske i muške djece), etnolog nas potiče na razumijevanje društvenih činjenica koje se odvijaju pred našim očima, evocirajući djelo Michela de Montaignea koje je od temeljne važnosti za zapadnu modernost. Montaigne kaže: „...svatko naziva barbarstvom ono što nije u njegovim navadama“ (I, 31, 316).¹

Tako Lévi-Strauss daje do znanja da se svaki običaj, svako vjerovanje ili navika, ma kako naizgled bila čudna, šokantna pa čak i odvratna, može objasniti samo u svojem kontekstu. U prigodi četiristote obljetnice Montaigneove smrti, 1999. godine, antropolog oživljuje uvijek aktualni filozofski prijedor: „S jedne strane filozofija prosvjetiteljstva koja svojoj kritici podvrgava sva povijesna društva i zanosi se utopijom racionalnog društva.

¹ Michel de Montaigne, *Sabrana djela*, prev. Vojmir Vinja, Disput, Zagreb, 2007.

S druge, pak, relativizam koji odbacuje svaki apsolutni kriterij koji bi neka kultura mogla prisvojiti kako bi ocjenjivala druge kulture. Nakon Montaignea, i prema njegovu primjeru, neprestano se istražuje ishodište te proturječnosti.“

Kao i cjelokupno djelo Claudea Lévi-Straussa, ova knjiga, naslovljena prema jednom od poglavlja, ističe nerazdvojne veze „mitskog i znanstvenog mišljenja“, ne svodeći pritom drugo na prvo. Ona podsjeća da između takozvanih složenih društava i društava koja se pogrešno nazivaju „primitivnima ili arhajskima“ nema dugo zamišljane velike distance. Taj uvid proizlazi iz postupka odnosno metode kojom pristupamo u razumijevanju svakidašnjice: „Ono što je udaljeno osvjetljava ono što je u blizini, ali i ono blisko može osvjetljavati ono što je daleko.“

O takvom tipu promatranja, o takvoj „praksi“ gledanja u kojoj se ono što je blisko i ono što je daleko međusobno osvjetljavaju raspravlja se već 1952. godine, u *Pogubljenju Djeda Mraza* objavljenom na početku ove knjige – članku napisanom za *Les Temps modernes*. U tom tekstu, u povodu jednoga novijeg rituala na Zapadu, Claude Lévi-Strauss piše: „Etnolog nema svaki dan takvu priliku da u svojem društvu promatra iznenadni uspon jednog rituala, pa čak i kulta.“ On odmah oprezno dodaje da je vlastita društva istodobno lakše i teže razumjeti: „Lakše jer je očuvan kontinuitet iskustva, sa svim njegovim momentima i njihovim nijansama; i teže jer se upravo u takvim i vrlo rijetkim prilikama zapaža krajnja složenost društvenih preobrazbi, čak i onih najusmjerenijih.“

U ovim kronikama, koje nose pečat posljednjih godina dvadesetog stoljeća, susrećemo lucidnost i naglašeni pesimizam velikoga antropologa. Prevedeno na tridesetak jezika njegovo djelo od sada označava početak našega dvadeset prvog stoljeća.

Maurice Olender

Pogubljenje Djeda Mraza
1952.

Božićni su blagdani 1951. godine u Francuskoj bili obilježeni polemikom u kojoj su tisak i javnost pokazali silnu osjetljivost i koja je u atmosferu uobičajenu za to doba godine unijela crtu neuobičajene gorčine. Crkvene su vlasti, kroz usta određenih crkvenih dostojanstvenika, nekoliko mjeseci negodovala zbog sve veće važnosti koju obitelji i trgovci pridaju osobi Djeda Mraza. Prokazivale su uznemirujuću „poganizaciju“ blagdana Rođenja, koja istinski kršćanski smisao toga slavlja izokreće u korist mita bez religiozne vrijednosti. Ti su se napadi rasplamsali uoči Božića; Protestantska je crkva s nešto više diskrecije, ali i odlučnosti, svoj glas pridružila glasu Katoličke crkve. U novinama su se već javljala pisma i članci koji su, na različite načine, ali neprijateljski spram crkvenoga stajališta, svjedočili o probuđenom zanimanju za tu aferu. Krajnja je točka napokon dosegnuta 24. prosinca, zbog događaja o kojem je dopisnik dnevnika *France-Soir* izvijestio na sljedeći način:

PRED DJECOM, ŠTIĆENICIMA DOBROTVORNIH
DRUŠTAVA, NA TRIJEMU KATEDRALE U DIJONU,
SPALJEN JE DJED MRAZ.

Dijon, 24. prosinca (izvještava *France-Soir*).

Djed Mraz bio je jučer popodne obješen na ogradu katedrale u Dijonu i javno je spaljen na trijemu. To se spektakularno smaknuće dogodilo uz nazočnost više stotina djece šticećenika dobrotvornih društava. Dogovoreno je sa svećenstvom koje je Djeda Mraza osudilo kao uzurpatora i heretika. Bio je optužen da poganizira slavlje Božića i da se u to uvukao kao kukavica zauzimajući sve značajnije mjesto. Osobito mu se spočitava da se uvukao u sve javne škole iz kojih su brižljivo uklonjene jaslice.

U nedjelju u tri sata popodne nesretni bjelobradi dobričina platio je kao mnogi nevini za pogrešku za koju su bili krivi oni koji će pljeskati njegovu smaknuću. Vatra je zahvatila njegovu bradu i on je nestao u dimu.

Po svršetku pogubljenja objavljeno je priopćenje iz kojeg donosimo bitan dio:

Predstavljajući sva kršćanska ognjišta župe koja se žele boriti protiv obmane, dvije stotine djece, okupljene ispred glavnih vrata katedrale u Dijonu, spalilo je Djeda Mraza.

Nije bila riječ o atrakciji nego o simboličkoj gesti. Djed Mraz je žrtvovan holokaustu. Doista, obmana ne može probuditi religiozni osjećaj kod djeteta i ni na koji način nije metoda odgoja. Neka drugi govore i pišu što hoće i od Djeda Mraza prave protutežu ocu Fouettardu.

Za nas, kršćane, slavljenje Božića mora ostati godišnjim slavljem Spasiteljeva rođenja.

Pogubljenje Djeda Mraza na trijemu katedrale narod je različito ocijenio i ono je čak i među katolicima izazvalo žive komentare.

Osim toga taj neugodni događaj krije u sebi opasnost da dovede do posljedica kakve njegovi organizatori nisu predvidjeli.

Afera je grad podijelila u dva tabora.

Dijon očekuje uskrsnuće Djeda Mraza jučer usmrćenog na trijemu katedrale. On će uskrsnuti večeras, u osamnaest sati, u gradskoj vijećnici. Objavljeno je naime službeno priopćenje da on, kao svake godine, djecu Dijona poziva na Trg oslobođenja i da će im govoriti s krovova gradske vijećnice kojima će se kretati pod svjetlom reflektora.

Kanonik Kir, zastupnik-gradonačelnik Dijona, otkazat će svoje sudjelovanje u tom osjetljivom poslu.

Istoga dana pogubljenje Djeda Mraza postat će prvorazrednom aktualnošću; sve su novine komentirale događaj, a neke – kao već spomenuti *France-Soir*, inače najtiražniji list francuskog novinarstva – čak su mu posvetile uvodnik. Općenito govoreći, čini se da je stav dijonskog svećenstva opovrgnut; po svemu sudeći do te mjere da su religijske vlasti prosudile da valja uzmaknuti ili barem motriti iz prikrajka. Kažu, međutim, da su naši ministri u tom smislu bili podijeljeni. Većina članaka odisala je tonom lažne osjetljivosti pune takta: zgodno je vjerovati u Djeda Mraza, to nikome ne nanosi zlo, to djeci pričinjava veliko zadovoljstvo i ostavlja im lijepe uspomene za zrelo doba itd. Zapravo, pitanje je izbjegnuto umjesto da se na njega odgovori jer nije riječ o tome da se opravdaju razlozi zbog kojih se Djed Mraz sviđa djeci nego upravo razlozi koji su odrasle naveli da ga izmisle. Te su reakcije toliko jednodušne da ne bi trebalo sumnjati da se, u tom smislu, dogodio raskol između javnog mnijenja i Crkve. Bez obzira na beznačajnu narav događaja, činjenica je značajna jer je francuski razvitak nakon okupacije doveo do sve izrazitijeg pomirenja pretežno nevjerničkog mnijenja i religije: pristupanje vladinim vijećima jedne toliko konfesionalne stranke kao što je MRP (Mouvement Republicain Populaire/Narodni

Republikanski Pokret) najbolji je dokaz toga kretanja. Osim toga tradicionalni su antiklerikalci uvidjeli da im je nenadano ponuđena prilika: upravo su se oni u Dijonu, i drugdje, prikazali kao zaštitnici ugroženog Djeda Mraza. Djed Mraz, simbol nereligije, kakav paradoks! Jer u toj aferi sve se događa tako kao da je Crkva prihvatila kritički duh gladan iskrenosti i istine, dok se racionalisti očituju kao čuvari praznovjerja. Taj prividni obrat uloga sugerira da ta naivna dogodovština prikriva dublju zbilju. Svjedoci smo simptomatične manifestacije vrlo brze evolucije običaja i vjerovanja, ponajprije u Francuskoj, ali nesumnjivo i drugdje. Etnologu se svaki dan ne pruža prilika da u vlastitoj zemlji promatra iznenadno narastanje jednog rituala, pa čak i jednog kulta; da istražuje njegove uzroke i proučava njegov utjecaj na druge oblike religijskog života; da, napokon, pokuša razumjeti s kojim su ukupnim mijenama, istodobno mentalnim i društvenim, povezane vidljive manifestacije spram kojih se Crkva – u tom smislu oboružana tradicionalnim iskustvom – nije prevarila, barem utoliko što se ograničila na to da im pripíše značajnu vrijednost.

*

Prije tri mjeseca, to jest otkako je ekonomska aktivnost opet postala gotovo normalnom, proslava Božića u Francuskoj zadobila je širinu nepoznatu prije rata. To je zbivanje, kako po svojoj materijalnoj važnosti tako i po oblicima u kojima se odvija, sasvim sigurno izravni rezultat utjecaja i prestiža Sjedinjenih Američkih Država. Tako smo zapazili da se istodobno pojavljuju velike, noću osvijetljene jelke na raskrižjima ili na glavnim gradskim ulicama; ukrašeni omotni papiri za božićne darove; čestitke s ukrasnim slikama, uz običaj da ih

se presudnog tjedna otpravi primatelju; postavljeni uobičajeni rekviziti Vojske spasa na trgovima i ulicama radi skupljanja milodara; napokon, osobe prerusene u Djeda Mraza kako bi primile dječje molbe u velikim robnim kućama. Svi ti običaji, koji su se pojavili tek prije nekoliko godina, djetinjasti i barokni u očima Francuza koji posjećuje Sjedinjene Države, i kao jedan od najočiglednijih znakova temeljne nespojivosti dvaju mentaliteta, u Francuskoj su se uvriježili i udomačili s lakoćom i općenitošću koji za povjesničare civilizacije predstavljaju pravu lekciju za razmišljanje.

U tom području, kao i u drugima, prisustvujemo proširenom iskustvu, ne osobito različitom od arhajskih fenomena koje smo navikli proučavati, poput davnih kresiva ili piroge s ravnotežnom motkom. No o činjenicama koje se odvijaju pred našim očima i kojima je teatar naše društvo u isti je mah lakše i teže rasuđivati. Lakše zbog toga što je očuvan kontinuitet iskustva, sa svim njegovim momentima i njihovim nijansama; i teže zato što u takvim i vrlo rijetkim prilikama uočavamo krajnju složenost društvenih preobrazbi, čak i onih najusmjerenijih; i zato što su prividni razlozi koje pripisujemo događajima čiji smo akteri vrlo različiti od stvarnih uzroka koji nam u tim događajima pridaju određenu ulogu.

Prema tome razmah slavljenja Božića u Francuskoj bilo bi prejednostavno objašnjavati samo utjecajem Sjedinjenih Država. Posudba je činjenica, ali njezini su razlozi vrlo nepotpuni. Nabrojimo očigledne: u Francuskoj ima više Amerikanaca koji Božić slave na svoj način; *digests* i američki romani, kao i određene reportaže velikih novina, upoznali su nas s američkim običajima kojima ide na ruku prestiž povezan s vojnom i ekonomskom moći Sjedinjenih Država; nije isključeno ni to da je Marshallov plan izravno ili posredno pogodio uvoz određene robe vezane za božićne rituale. No sve bi

to bilo nedostatno za objašnjenje fenomena. Običaji uvezeni iz Sjedinjenih Država nameću se i slojevima stanovništva koji nisu svjesni njihova podrijetla; radničke sredine, u kojima bi komunistički utjecaj radije diskreditirao sve što nosi oznaku *made in U.S.A.*, jednako ih dragovoljno prihvaćaju kao i drugi. Više od puke difuzije treba, dakle, uzeti u obzir onaj vrlo značajni proces koji je Kroeber, koji ga je prvi uočio, nazvao difuzijom putem poticaja (*stimulus diffusion*): uvezeni običaj nije asimiliran, on prije igra ulogu katalizatora; to znači da on, samom svojom prisutnošću, potiče pojavu analognog običaja koji je u potencijalnom stanju već bio prisutan u sekundarnoj sredini. Ilustrirajmo to primjerom koji se izravno odnosi na naš problem. Industrijalac, proizvođač papira, koji na poziv američkih kolega ili kao član ekonomske misije posjećuje Sjedinjene Države, ustvrđuje da se tamo proizvodi specijalni papir za aranžiranje božićnih darova; on preuzima tu ideju i to je fenomen difuzije. Pariška kućanica koja u svojoj četvrti navraća u papirnicu kako bi kupila papir potreban za omatanje svojih darova u izlogu primjećuje ljepše papire i brižnije izrađene od onih kojima je bila zadovoljna; ona ništa ne zna o američkom običaju, ali taj papir zadovoljava postojeći estetski zahtjev i izražava postojeću osjećajnu dispoziciju, iako su taj zahtjev i ta dispozicija lišeni sredstava izražavanja. Preuzimajući spomenuti strani običaj, ona ga ne preuzima izravno (poput tvorničara), no čim je priznat, kod nje potiče nastanak istovjetnog običaja.

Ne treba zaboraviti da je, od predratnog vremena, slavljenje Božića u Francuskoj i cijeloj Europi doživljavalo uspon. Činjenica je prije svega povezana s progresivnim poboljšavanjem životnog standarda; no ona sadrži i suptilnije uzroke. Uz značajke koje poznajemo, Božić je u biti moderni praznik i to usprkos brojnim arhaičnim obilježjima. Običaj u vezi s

imelom nije, barem neposredno, druidska preživjelost jer čini se da je to bilo u modi u srednjem vijeku. Božićna jelka nigdje se ne spominje prije stanovitih njemačkih tekstova iz sedamnaestog stoljeća; ona u Englesku prelazi u osamnaestom stoljeću, a u Francusku tek u devetnaestom. Littré je čini se poznaje slabo ili je pak poznaje u dosta različitom obliku od našega jer je definira kao ono što se „u nekim zemljama označava kao raznoliko ukrašena grana jele ili božikovine, posebno načičkana slatkišima i igračkama za djecu, kojoj je to praznik“. Raznolikost imena koja se daju osobi čija je uloga podjela igračaka djeci (Djed Mraz, sveti Nikola, krampus) pokazuje također da je ona proizvod konvergencije, a ne posvuda sačuvani prototip.

No moderni razvoj ne izumijeva: on se ograničava na to da presloži komadiće i dijelove jednoga starog slavlja čija važnost nikada nije posve zaboravljena. Dok je božićno drveće za Littréa svojevrsna egzotična institucija, Cheruel u svojem *Historijskom rječniku institucija, navika i običaja u Francuskoj* (koji je prema priznanju svojega autora preuređeni Sainte-Palayeveov *Rječnik nacionalnih starina, 1697 – 1781*), ističe: „Božić je stoljećima i *sve donedavno* bio prigoda za oživljavanje obitelji“; slijedi opis božićnih radosti u trinaestom stoljeću, koje, čini se, ni po čemu ne zaostaju za našima. Prisustvujemo, dakle, ritualu čija je važnost u povijesti dosta fluktuirala; doživljavala je uspone i padove. Američki je oblik samo najmodernija od tih mijena.

Recimo usput, te kratke naznake dostatno pokazuju kako se, spram problema toga tipa, valja kloniti olakih objašnjenja koja se temelje na automatskom pozivanju na „tragove“ i „preživjelosti“. Da u pretpovijesnim vremenima nikada nije bilo kulta drveta koji je opstao u različitim folklornim običajima, moderna Europa zacijelo ne bi „izumila“ božićno

drvce. No, kao što je već rečeno, riječ je o novijem izumu. Pa ipak, taj izum nije nastao ni iz čega. Jer o tome govore druga, savršeno potvrđena srednjovjekovna svjedočanstva: badnjak (koji se preselio u slastičarnicu), napravljen od dovoljno masivnog debla da može gorjeti cijelu noć; božićne svijeće takve veličine da osiguraju isti rezultat; kićenje zgrada (sve od rimskih Saturnalija na koje ćemo se vratiti) zelenim granjem: bršljanom, božikovinom, jelom; napokon, i bez ikakve veze s Božićem, romani o *Okruglom stolu* držali su do natprirodnog drveta potpuno prekrivenog svjetlošću. U tom kontekstu božićno se drvce pojavljuje kao sinkretičko rješenje, to jest rješenje koje do tada raspršene zahtjeve sažima u samo jednom predmetu: magijskom drvetu, vatri, stalnoj svjetlosti, trajnom zelenilu. Obrnuto, Djed Mraz, u svojem sadašnjem obliku, moderna je tvorba; a još je novije vjerovanje (koje Dansku obvezuje na održavanje posebnoga poštanskog ureda radi prepiske s djecom cijeloga svijeta) koje ga zavičajno smješta na Grenland, danski posjed, i koje nalaže da on putuje na saonicama u koje su upregnuti sobovi. Čak se kaže da se taj aspekt legende osobito razvio tijekom posljednjeg rata zbog toga što su na Islandu i Grenlandu bile stacionirane američke snage. Pa ipak, sobovi tu nisu slučajno jer engleski dokumenti iz renesanse spominju isticanje sobovskih trofeja za vrijeme božićnih plesova, i to prije svakog vjerovanja u Djeda Mraza i još prije legende o njemu.

Prema tome, iz mješavine i preslagivanja starih elemenata, iz uvođenja novih, pronalaze se nepoznati obrasci za nastavljane, preobrazbu ili oživljavanje starih običaja. Nema ničega specifično novog u onomu što bi se, bez igre riječi, voljelo nazvati renesansom Božića. Zašto on, dakle, potiče takav osjećaj i zašto se oko osobe Djeda Mraza koncentrira određeni animozitet?

*

Djed Mraz odjeven je u grimiz; on je kralj. Njegova je brada bijela, njegovo krzno i njegove čizme, saonice na kojima putuje podsjećaju na zimu. Naziva ga se „Djedom“ i on je, dakle, starac, on utjelovljuje blagonakloni oblik autoriteta starih. Sve je to jasno, ali u koju ga kategoriju treba svrstati s obzirom na religijsku tipologiju? To nije mitsko biće jer nema mita koji upućuje na njegovo podrijetlo i njegove funkcije; a nije ni osoba legende jer s njime nije povezana nijedna polupovijesna priča. To natprirodno i nepromjenjivo biće pripada zapravo obitelji božanstava; djeca mu, uostalom, u nekim razdobljima godine, u obliku molbenih pisama, pripisuju kult; on nagrađuje dobre i kažnjava zločeste. To je božanstvo jedne starosne dobi našega društva (starosne dobi koju vjerovanje u Djeda Mraza sasvim dostatno obilježava) i jedina razlika između Djeda Mraza i pravog božanstva je u tome što odrasli u njega ne vjeruju, iako djecu potiču na to vjerovanje i to vjerovanje održavaju nizom mistifikacija.

Prema tome Djed Mraz je prije svega izraz različitog statusa malodobne djece s jedne, i odraslih i zrelih s druge strane. U tom smislu on se nadovezuje na širok skup vjerovanja i praksa koje su etnolozi proučavali u većini društava, to jest obrede prijelaza i inicijacije. Malo je naime društvenih skupina u kojima, u ovom ili onom obliku, djeca (katkad i žene) nisu isključena iz društva muškaraca zbog nepoznavanja određenih tajni ili vjerovanja – brižno održavanih – u neku iluziju koju će odrasli u pogodnom trenutku otkriti, posvećujući tako pristupanje mladih naraštaja svojem naraštaju. Katkad su ti rituali iznenađujuće slični onima koje sada ispitujemo. Kako, primjerice, ne biti začuđen analogijom između Djeda Mraza i *katchina* Indijanaca na jugozapadu

Sjedinjenih Država? Te kostimirane i zakrabuljene osobe utjelovljuju bogove i pretke; one periodično posjećuju njihovu naseobinu gdje plešu i kažnjavaju ili nagrađuju djecu. Sve je priređeno tako da djeca svoje roditelje ili bliske srodnike ne priznaju u uobičajenoj odjeći. Djed Mraz zacijelo pripada istoj obitelji, s drugim supripadnicima koji su sada gurnuti u pozadinu: Croquemitaine, otac Fouettard itd. Krajnje je znakovito da odgojna nastojanja koja danas proskribiraju prizivanje indijanskog običaja *katchin* dovode do toga da veličaju dobrodušnu osobu Djeda Mraza, umjesto da ga – kao što bi se iz razvoja pozitivnog i racionalističkog duha moglo pretpostaviti – uklope u istu osudu. U tom smislu nije bilo racionalizacije odgojnih metoda jer Djed Mraz nije „racionalniji“ od oca Fouettarda (Crkva je u tom smislu u pravu): prije će biti da prisustvujemo premještanju mita i upravo to valja objasniti.

Posve je sigurno da obredi i mitovi inicijacije u nekim društvima imaju praktičnu funkciju: oni starijima pomažu da svoj podmladak održe u poretku pokornosti. Posjet Djeda Mraza prizivamo cijelu godinu kako bismo svoju djecu podsjetili da će njegova plemenitost ovisiti o njihovoj mudrosti; i periodična podjela darova korisno služi discipliniranju dječjih zahtjeva, skraćivanju trenutka u kojemu oni doista imaju *pravo* zahtijevati darove. No taj je jednostavni iskaz dostatan da sruši okvire utilitarnog objašnjenja. Jer otkuda dolazi to da djeca imaju prava i da se ta prava odraslima toliko imperativno nameću da moraju razraditi skupu i zamršenu mitologiju i ritual kako bi djecu mogli obuzdati i ograničiti? Odmah uviđamo da vjerovanje u Djeda Mraza nije samo *mistifikacija* koju su odrasli zabavno naturili djeci; to je, u velikoj mjeri, rezultat jako tegobne *transakcije* između dva-ju naraštaja. S cijelim je ritualom kao sa zelenim biljkama